

שיעורים בספר הזוהר

על התורה והמועדים

פרשת שמות

והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע

מאת הרב יצחק לאווי

גליון י"ח – פרשת שמות תשפ"א

לשמיעת וצפיה בשיעורים, וכן לשאר שיעורים וכתבים,
ולהרשמה לקבלת עדכונים שבועיים באימייל

yitzchoklowy.com

תוכן

4	פרשת שמות
4	והמשכילים יזהירו
4	א] המסתכלים בסודות חכמה מאירים כרקיע
4	ב] הרקיע הוא עץ החיים בתוך הגן
4	ג] זהר הרקיע מחיה לכל העולמות והטועמו חי לעולם
5	ה] האילן מהלך חמש מאות פרסה ומתפשט לששים רבוא
5	ו] באילן זוהר אחד שאינו מאיר ושם מתיישבים כל הגוונים
5	ז] מן האילן יוצאים י"ב שבטים
5	היה היה דבר הויה
5	א] למה כפל היה היה ולמה גילה יחזקאל את שראה
6	ב] הרגיל בצער אין הגלות מצער אותו כמו הרגיל בתענוג
6	ג] במצרים היו רגילים לצער לגלות בבל יצאו מתוך תענוג
6	ד] הקב"ה וכל מרכבתו ירדו לבבל
7	ה] הקב"ה נגלה ליחזקאל ואמר לישראל שיאמינו שהשכינה עמם
7	ו] שמות בני ישראל הם מרכבות השכינה הבאים את יעקב
8	סיכום שיעור זוהר שמות תש"פ
8	התחלה חדשה שמות
8	והמשכילים יזהירו
9	מרכבת יחזקאל
11	התפרטות המרכבה והמלאכים

פרשת שמות

והמשכילים יזהירו

זוהר שמות. חלק ב דף א, א – א, ב

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (שמות א, א).

א] המסתכלים בסודות חכמה מאירים כרקיע

והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. (דניאל י"ב, ג) והמשכילים - אינון דמסתכלי ברזא דחכמתא.

יזהירו - נהרין ונצצין בזיוא דחכמתא עלאה.

כזהר - נהירו נציצו דנהרא דנפיק מעדן (בראשית ב', י "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן"), ודא איהו רזא סתימא דאקרי הרקיע - ביה קיימין כוכביא ומזלי שמשא וסיהרא וכל אינון בוצינין דנהורא.

ב] הרקיע הוא עץ החיים בתוך הגן

זהר דהאי רקיע נהיר בנהירו על גנתא, ואילנא דחיי קיים במציעות גנתא (בראשית ב, ט "ועץ החיים בתוך הגן"), ענפוי חפיין על כל אינון דיוקנין ואילנין ובוסמין במאנן דכשראן, ותטללין תחותיה כל חיות ברא וכל צפרי שמיא ידורון תחות אינון ענפין (דניאל ד, ט "עפיה שפיר ואנבה שגיא ומזון לכלא בה תחתוהי תטלל חיות ברא ובענפוהי ידורון צפרי שמיא ומנה יתזין כל בשרא").

ג] זהר הרקיע מחיה לכל העולמות והטועמו חי לעולם

זהר, איבא דאילנא יהיב חיינ לכלא, קיומיה לעלם ולעלמי עלמין.

סטרא אחרא לא שריא ביה אלא סטרא דקדושה.

שיעורים בספר הזוהר על התורה – הרב יצחק לאווי | שמות תשפ"א | 5

זכאה חולקיהון דאינון דטעמין מניה, קיימין אינון לעלם ולעלמי עלמין.
אלין אקרון חיים להאי עלמא וחיים לעלמא דאתי.

ה] האילן מהלך חמש מאות פרסה ומתפשט לששים רבוא

זהר, אילנא דא זקפא לעילא לעילא, חמש מאה פרסי הלוכיה (בראשית רבה טו, ו
"עץ החיים מהלך חמש מאות שנה"), שתין רבוא איהו בפשיטותיה.

ו] באילן זוהר אחד שאינו מאיר ושם מתיישבים כל הגוונים

בהאי אילנא קיימא חד זהרא, זהר, כל גוונין קיימין ביה. אינון גוונין סלקין
ונחתין, לא מתישבי בדוכתא אחרא בר בההוא אילנא.
כד נפקי מניה לאתחזאה בגו זהר דלא נהרא מתישבן ולא מתישבן, קיימן ולא
קיימן, בגין דלא מתישבן באתר אחרא.

ז] מן האילן יוצאים י"ב שבטים

מאילנא דא נפקו תריסר שבטין דמתחמן ביה, ואינון נחתו בהאי זהר דלא נהרא
לגו גלותא דמצרים בכמה משיריין עלאין.
הדא הוא דכתיב: ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה.

היה היה דבר הויה

א] למה כפל היה היה ולמה גילה יחזקאל את שראה

רבי שמעון פתח: (יחזקאל א', א) היה היה דבר יי' אל יחזקאל בן בוזי וגו'. היה
היה תרי זמני אמאי?

ותו אית לשאלה, אי יחזקאל נביאה מהימנא הוה, אמאי גלי כל מה דחמא?
מאן דמלכא אעיל ליה בהיכליה אית ליה לגלאה רזין דחמיי?

אלא ודאי יחזקאל נביאה מהימנא הוה, וכל מה דחמא במהימנותא איהו, וברשותא דקב"ה גלי כל מה דגלי, וכלא אצטריך.

ב] הרגיל בצער אין הגלות מצער אותו כמו הרגיל בתענוג

ואמר רבי שמעון: מאן דארגיל בצערא, אע"ג דאתי לפום צערא, סביל מטלנוי ולא חייש. אבל מאן דלא ארגיל בצערא, והוי כל יומוי בתפנוקין ועידונין, ואתי לצערא, דא איהו צערא שלים. ועל דא אצטריך למבכי.

ג] במצרים היו רגילים לצער לגלות בכל יצאו מתוך תענוג

ישראל כד נחתו למצרים רגילין בצערא הוו, דהא כל יומוי דההוא זכאה אבוהון בצערא הוו ועל דא סבלו גלותא כדקא יאות, אבל גלותא דבבל ההוא הוה צערא שלים, ההוא הוה צערא דעלאין ותתאין בכו עליה. עלאין דכתיב (ישעיה ל"ג, ז) הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום חר יבכיון. תתאין דכתיב (תהלים קל"ז, א) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו. כלא בכו על גלותא דבבל.

מאי טעמא? בגין דהוו בתפנוקי מלכין דכתיב (איכה ד', ב) בני ציון היקרים המסולאים בפז וגו'. והשתא הוו נחתי לגלותא ברחיין על קדליהון וידיהון מהדקן לאחורא. וכד הוו בגלותא חשיבו דהא לית להו קיימא לעלמין והא קב"ה שביק לון לעלמין.

ד] הקב"ה וכל מרכבתו ירדו לבבל

ותנינן בההוא שעתא קרא קב"ה לכל פמליא דיליה ואמר לון מה אתון עבדין הכא, ומה בני בגלותא דבבל ואתון הכא. קומו נחתו כלכון לבבל ואנא עמכון, הה"ד (ישעיה מ"ג, י"ד) כה אמר יי' למענכם שולחתי בבלה והורדתי בריחים כלם. למענכם שולחתי בבבל - דא קב"ה. והורדתי בריחים כולם - אלין כל רתיכין ומשריין עלאין.

ה] הקב"ה נגלה ליחזקאל ואמר לישראל שיאמינו שהשכינה עמם

בהוא שעתא אתגלי קב"ה על יחזקאל וחמא כל מה דחמא, אמר לון לישראל הא מאריכון הכא. לא הימנוה, עד דאצטריך לגלאה כל מה דגלי, וארא, וארא. ואי גלי יתיר כלא אצטריך.

כיון דחמו ישראל כך חדו, וכד שמעו מלין מפומיה דיחזקאל לא חיישו על גלותהון כלל דהא ידעו דקב"ה לא שביק לון, וכל מאן דגלי ברשותא גלי.

ו] שמות בני ישראל הם מרכבות השכינה הבאים את יעקב

ותנינן בכל אתר דישראל גלו תמן שכינתא אתגליא עמהון.

והכא בגלותא דמצרים מה כתיב, ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב. כיון דכתיב בני ישראל מהו את יעקב, הבאים אתו אצטריך למימר?

אלא אלה שמות בני ישראל - אינון רתיכין ומשריין עלאין דנחתו עם יעקב בהדי שכינתא בגלותא דמצרים.

מקורות ומפרשים

אור יקר שמות סימן א'

תפארת החנוכי שמות

סיכום שיעור זוהר שמות תש"פ

התחלה חדשה שמות

א. אלה שמות. פרשה זו נכפלה מסוף פרשת ויגש ופסוק זה ממש נעתק משם. יש לעמוד על מידת ההתחלה, כיצד מתחילים התחלה חדשה. כי יש התחלות טבעיות שכולם מבינים ומכירים בהם כמו יום חדש שבוע חדש חודש חדש. אבל יש עוד התחלות עמוקות מכך. כאותו חסיד שהתפאר שהוא מסוגל להתחיל חמשה פעמים ביום. כי אינו מתחשב רק עם ההתחלה הטבעית אבל יודע לגעת גם בסתרי התחלה יותר עמוקים. כך פסוק זה של שמות בני ישראל היורדים מצרימה בפעם הראשונה הוא פסוק של סוף, של זמן השפלות והירידה בסוף הגדלות של ספר בראשית וזמן הגלות. אבל אותו פסוק עצמו הושם כאן לראש. שיש בדבר זה שנראה סיום וסוף גם אפשרות של התחלה חדשה והוא התחלה יותר עמוקה וגדולה.

והמשכילים יזהירו

ב. הזוהר פותח בפסוק והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. שהוא פסוק התחלת הזוהר, בהקדמתו, ובפתיחת ספר בראשית, ובפתיחת תיקוני זוהר, ועוד. ועל שם התחלה זו נקרא ספר הזוהר כדברי רעיא מהימנא, כי ההתחלה הוא באמת הכל ומתוך העמידה על סוד ההתחלה אפשר להשכיל את האור. ופסוק זה אמרו דניאל בתיאור מצב השפל של אחרית הימים כאשר ירשיעו וכשלו רבים, אבל המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. היינו באחרית הימים לא יהיה מספיק להיות איש דתי שומר תורה, אלה ירשיעו. אך צריך להיות משכיל. דידיע רזי דחכמתא שיש לו חיות בחכמה ועומד על סוד החכמה הגנוזה בתורה ובעולם. [מאמר נבואת חידושי הרי"מ על זמן הפרעות, רק מי שיהיה לו אור פנימיות התורה יוכל להחזיק עצמו] והוא מתחיל שוב בפסוק זה בפתיחת ספר שמות.

ג. כזוהר הרקיע, שהוא אור ספירת התפארת הנקרא רקיע, והוא כולל הרבה כוכבים ומזלות. והוא הנהר היוצא מעדן (בינה) להשקות את הגן (מלכות) שהוא המקבל הזקוק להארה זו. זוהר הרקיע הוא גם שופריה דיעקב, והוא גם עץ החיים. שהוא עץ גדול המאכיל לכל העולם מפריו ושתחת צלו חוסים כל חיתו ארץ. כמו העץ בחלום דניאל. והמשכיל האוכל ממנו ואכל וחי לעולם. הוא יש לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא. עץ זה הוא יעקב. הוא הבא מצרימה, ואיתו ענפיו. שענפי האילן נקראים שבטים. הם י"ב הארות היוצאות ממנו והם באים את יעקב. כי לא די לאכול מעץ החיים צריכים גם להכיר את י"ב המלאכים הסובבים אותו. דהיינו י"ב דרכי חיים שונים שמאפשרים את אור האמת להאיר אותנו ולהיות נטוע בתוכנו.

מרכבת יחזקאל

ד. מכאן עובר הזוהר לפסוקי תחילת מרכבת יחזקאל. היה היה דבר ה' אל יחזקאל. על נהר כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים. ר' שמעון מתפלא על יחזקאל הנביא. למדנו שכל הנביאים הם תלמידי משה רבינו. אם כן צריך כל נביא להתאים למה שלימד משה. משה רבינו בכל ביתי נאמן הוא. אע"פ שראה כל מה שנמצא בביתו של מלך, כל המרכבות והמלאכים והשכינה, לא סיפר כלום מזה. כי היה נאמן רוח מכסה דבר. והייתכן שיחזקאל יספר כל מה שראה. ולא עוד, אלא שדבר זה נראה שגעון. כי נאמן רוח מכסה דבר פירשו בתחילת האדרא שהוא מי שיש לו כלים להכיל בתוכו את החזיון. ומי שאין לו נאמנות רוח הוא הולך רכיל, לפי שאין לו מקום בפנימיותו להכיל את הגילוי הוא מקשקש והולך איתו ומספר הכל לחוץ. וכי יחזקאל הנביא משוגע היה או רשע היה.

ה. תשאל עוד, הלא יחזקאל בחוץ לארץ היה. על נהר כבר, הוא נהרות בבל עליה ישבנו בחסרנו את שיר ה'. ואיך ראה יחזקאל הכל בחוץ לארץ ולמדנו אין השכינה שורה אלא בארץ ישראל. אבל יש להתבונן במצבו וזמנו של יחזקאל. יחזקאל עומד בימי תחילת גלות בבל. כמו שפרשה שלנו עומד על תחילת ימי גלות מצרים.

אבל שינוי גדול יש ביניהם. והוא ניכר מפורש בדברי תורה. אין התורה מספרת כמעט כלל את צער גלות מצרים. והירידה למצרים עצמה מתוארת בצורה נייטראלית ולא בצער כלל. אבל גלות בבל מסופרת באריכות בספרי נביאים וכתובים וכמה קינות נכתבו עליה. וההבדל הוא לפי שהרגיל בצער וקטנות אינו מרגיש בצרה. אבל הנמצא בתענוגי מלכים ויורד ברגע אחד לברא עמיקתא וודאי מצטער מאד. כך ישראל בתחילת גלות מצרים היו קטנים והיו רגילים בצרות יעקב. לא היה הרגישו כאב בירידה לגלות. אבל בגלות בבל הלא ירדו משיבת ארץ ישראל בתענוג מלכים. היה ירידתם לגלות שבר גדול. היה השבר למעלה ולמטה ובכל העולמות.

ו. ובשבר הגדול הזה לא ידעו כלל מה לעשות. באו לפני יחזקאל ואמרו עבד שמכרו רבו וכו'. אין לנו עוד כלום עם הויה ונעזבנו מכל וכל. אמר ה' לכל מחנותיו מה אתם עושים כאן נרדה נא אליהם. וירדה כל המרכבה העליונה ליחזקאל. ממש נפתחו השמים נקרעו השמים נשבר החוק הגדול שאין שכינה בחוצה לארץ וממילא ראה יחזקאל שם כל מה שראה. [ראו אור יקר לרמ"ק שמתמודד מאד הייתכן שתהיה שכינה בחו"ל ומנסה להסביר, מכל מקום החוק הזה נשבר והוא עצמו כותב אפילו יהודי אחד בקצה העולם שכינה עמו]. וסיפר לעמו הנה ה' עמכם לא עזבכם. ולא סיפר להם בכללות בלבד, כי למי זה עוזר חיוק כללי ואפילו בהסתרה, לא חסרה לנו אמונה חסרה לנו ידיעה. סיפר להם בפרטי פרטים ואראה כך ואראה כך, וכך ידעו שאכן ירדה שכינה אצלם עם כל מחנותיה. אומר הזוהר אילו היה יחזקאל מגלה כפליים ממה שגילה גם לא היה עובר על נאמנות רוחו כי ככה צריך בגלות. וזה וודאי לקיחת רשיון של הזוהר עצמו לגלות יותר ויותר. ומששמעו וראו את זה כבר לא היה אכפת להם כל צער הגלות מרוב תענוג השכינה.

ז. ומנין למד יחזקאל כל זה, והלא ליכא מידי דכתיבי בנביאים ולא רמיזי באורייתא. כל הנביאים הם סוג של מדרש על תורת משה. (כך פירוש רבי גרשון העניך מרדזין בפירושו תפארת החנוכי את השאלה והתשובה). לא למדו יחזקאל

אלא מפרשת שמות. כתיב הבאים מצרימה את יעקב. וזו כפילות שכבר אמר בני ישראל, היה להם לומר הבאים איתו. אלא בני ישראל הם בני ישראל העליונים, חיה יש ברקיע ושמה ישראל, והם באו את יעקב התחתון למצרים. ירדה שכינה וכל מחנותיה למצרים וכולם רמוזים בפסוק זה שהאבות הן הן המרכבה, וי"ב השבטים הן הן חיות המרכבה, י"ב הוא ג' פעמים ד' דהיינו ארבע חיות שכל אחד מהם יש לו שלש בחינות. הם באו מצרימה. מרכבת יחזקאל אינו אלא פירוש י"ב שבטים שנכפלו בתחילת ספר שמות לומר יש כאן עוד התחלה עמוקה של גילוי שכינה שלא היה עד עכשיו. יחזקאל אינו אלא מפרש מי הם איש וביתו שבאו עם יעקב.

התפרטות המרכבה והמלאכים

ח. בפרשת ויגש נאמרה לנו באופן כללי, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה. וזה אינו מועיל אלא ליעקב בעצמו. אבל בפרשת שמות נפרט כל סדרי המרכבה, שאין ידיעה כללית ואמונה כללי מספיקה אלא ראייה פרטית ומפורטת של כל דרכי המלאכים הסובבים את השכינה שהם דרכי השבטים הסובבים את יעקב.